

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเจ็บป่วยเป็นสิ่งที่คุกคามต่อการดำรงชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าความเจ็บป่วยนั้น จำเป็นต้องอยู่รับการรักษาในโรงพยาบาล ความรู้สึกของผู้ป่วยที่เข้ามาอยู่ในโรงพยาบาล ทุกคนต้องจากครอบครัว เพื่อน และผู้คุ้นเคย และต้องเปลี่ยนจากนิสัยประจำวันในการ ดำรงชีวิตของตนที่เคยสะดวกสบาย มาอยู่ในสถานที่แปลกใหม่ มีกฎระเบียบที่ตนไม่เคยคุ้นเคย ไม่รู้จักเจ้าหน้าที่หรือผู้ปฏิบัติงานในโรงพยาบาล ผู้ป่วยมีความรู้สึกกลัว กังวล ไม่มั่นใจ ไม่รู้ว่า อะไรจะเกิดขึ้นกับตนบ้าง ผู้ป่วยจึงต้องการการการประคับประคองทางจิตใจ ให้สามารถยอมรับ และปรับตัวต่อสภาพการเจ็บป่วย จากการศึกษาความต้องการของผู้ป่วยเมื่อแรกรับ โดย พอร์เตอร์และคณะ (Porter, et al, 1977 อ้างถึงในพรหมงาม พรหมเชษฐ์, 2526) ปรากฏว่าผู้ป่วยมีความต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับโรงพยาบาล และการรักษาพยาบาลตั้งแต่ แรกรับตามลำดับดังนี้คือ ต้องการทราบเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของโรงพยาบาลและงานประจำต่างๆ เช่น ตารางเวลาต่างๆ กฎเกณฑ์การเยี่ยม, ต้องการทราบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่างๆในหอ-ผู้ป่วย, ต้องการทราบเกี่ยวกับบุคลากรที่ผู้ป่วยต้องติดต่อสื่อสารด้วย ผู้ป่วยต้องการทราบว่า แพทย์ผู้ใดเป็นผู้รับผิดชอบในการรักษาตน และต้องการทราบเกี่ยวกับบทบาทและสิทธิของตนในฐานะเป็นผู้ป่วย เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า ผู้ป่วยต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ก่อนความต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับความเจ็บป่วย ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้ป่วยต้องการปรับตัว เข้าหาสิ่งแวดล้อมใหม่ในโรงพยาบาลก่อน

การให้ความรู้และข้อมูลต่างๆเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของบุคลากรในทีมสุขภาพทุกคน แต่จากการศึกษาของ แพรท, เซลิกันแมน และ ริดเดอร์ (Pratt, Seligman and Reader, 1957 อ้างถึงใน ฉวี มากนุ่น, 2530) โดยการสังเกตปฏิสัมพันธ์ระหว่างแพทย์และผู้ป่วยในคลินิก ผู้ป่วยนอก พบว่าผู้ป่วยมีโอกาสดำเนินการข้อมูลน้อย มีส่วนร่วมในการปฏิสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ ข้อมูลที่ได้ไม่ตรงกับความต้องการแท้จริง และผู้ป่วยไม่กล้าซักถามในสิ่งที่เขาต้องการ มี รายงานการศึกษาของ ไฮเดนเบอร์กและคณะ (Siedenberg, et.al, 1960 อ้างถึงใน ฉวี มากนุ่น, 2530) สนับสนุนว่า การให้ความรู้เกี่ยวกับอาการ ข่าวคราวทางการแพทย์ และการสื่อสารระหว่างผู้ป่วยกับเจ้าหน้าที่ยังไม่เพียงพอ ซึ่งเบลลินและไจเกอร์ (Bellin and Geiger, 1972 อ้างถึงใน ฉวี มากนุ่น, 2530) สรุปว่าแพทย์ไม่ค่อยอธิบายเรื่องที่เกี่ยวข้อง

ตัวผู้ป่วยให้ฟังจากการศึกษาของนิวแมน (Newman, 1966 อ้างถึงใน สิริรัตน์ ฉัตรชัยสุชา, 2529) พบว่าผู้ป่วยมักจะไม่นกล้าถามพยาบาล เพราะรู้สึกว่ายานบาลมีงานยุ่งมากเกรงว่าจะได้รับการปฏิเสธ สิ่งเหล่านี้อยู่เป็นข้อเท็จจริงในปัจจุบัน แพทย์ พยาบาล มีเวลาให้ผู้ป่วยน้อย เพราะต้องทำงานแข่งกับเวลา

พยาบาลเป็นผู้ใกล้ชิดผู้ป่วยตั้งแต่เริ่มแรก ที่ผู้ป่วยเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลภายในหอผู้ป่วยจนกระทั่งออกจากโรงพยาบาล และกิจกรรมพยาบาลในด้านการปฏิบัติพยาบาลผู้ป่วยเป็นกิจกรรมที่พยาบาลมีบทบาทที่เป็นอิสระ บทบาทในการช่วยให้ผู้ป่วยปรับตัว นับเป็นงานของพยาบาลโดยตรง ที่ต้องถือเป็นหน้าที่รับผิดชอบ โดยไม่ต้องมีใครสั่ง (ฟาริดา อิบราฮิม, 2524) แต่ส่วนใหญ่มักจะพบว่า พยาบาลจะให้บริการตามปัญหา และเหตุการณ์เฉพาะหน้าของผู้ป่วยเท่านั้น ส่วนเรื่องการสอนและติดตามให้ความช่วยเหลือนั้น ปรากฏว่าไม่มีเวลาสำหรับการสอน (Smith, 1977 อ้างถึงใน นวี มากพุ่ม, 2530) แต่ถ้ามีการสอน มักจะเกิดขึ้นหลังกิจกรรมอื่น ไม่มีการวางแผน เพื่อจัดเนื้อหาการสอน ให้ตรงกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน (จินตนา ตั้งวรวงศ์ชัย, 2529)

โรคเบาหวานเป็นโรคเรื้อรังที่มีผู้ป่วยด้วยโรคนี้จำนวนมาก และเป็นปัญหาเรื้อรังทางสุขภาพอย่างหนึ่ง ซึ่งสามารถบั่นทอนและทำลายสุขภาพของผู้ป่วย ทำให้เกิดโรคแทรกซ้อนต่างๆ เช่น มีการเปลี่ยนแปลงของหลอดเลือด ทำให้เกิดการเสื่อมของจอตา (Retinopathy) การเสื่อมของหน่วยไต (Nephropathy) การขาดเลือดไปเลี้ยงตามอวัยวะต่างๆ เช่น แขน ขา กล้ามเนื้อหัวใจ และสมอง การเสื่อมหน้าที่ของประสาทส่วนปลาย (Peripheral Neuropathy) และระบบประสาทอัตโนมัติ (Autonomic Neuropathy) ก่อให้เกิดปัญหาการรับรู้เสียไป การควบคุมการขับถ่ายผิดปกติ หมดความรู้สึกทางเพศ การเปลี่ยนแปลงของระบบต้านทานโรคในร่างกาย ก่อให้เกิดภาวะการติดเชื้อได้ง่าย ในบางรายที่อาการรุนแรงมาก จะเกิดภาวะกรดคั่งในร่างกาย (Ketoacidosis) ทำให้ผู้ป่วยหมดสติ และอาจจะเป็นอันตรายถึงชีวิตได้ในที่สุด (สนอง อุณาภูล, 2526)

จากการที่ผู้ป่วยโรคเบาหวาน ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย อันเนื่องมาจากพยาธิสภาพของโรค และต้องอดทนต่อการรักษาที่ต่อเนื่องไปตลอดชีวิต รวมทั้งปัญหาทางด้านเศรษฐกิจอันเนื่องมาจาก ค่าใช้จ่ายในการรักษา ปัญหาการประกอบอาชีพ ปัญหาครอบครัวและปัญหาทางสังคม ปัญหาเหล่านี้ทำให้เกิดความไม่สมดุลทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ดังนั้น จึงทำให้ผู้ป่วยต้องปรับตัว การที่ผู้ป่วยสามารถปรับตัวต่อภาวะการเจ็บป่วยจะต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 อย่าง คือ การมีระบบเกื้อหนุนค้ำจุนที่เพียงพอ มีกลไกการปรับตัวที่เหมาะสม และการรับรู้ข้อมูลที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง (สมจิต หนูเจริญกุล, 2526) ดังนั้นการให้ข้อมูลแก่ผู้ป่วยเพื่อให้ผู้ป่วยมีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องโรคที่เป็นอยู่ตามความเป็นจริง จะช่วยให้ผู้ป่วยใช้กลไกการปรับตัวที่มีอยู่ในร่างกาย ได้อย่างถูกต้อง

เหมาะสม สอดคล้องกับสเตอร์ท (Stuart, 1971 อ้างถึงใน จวี มากพุ่ม, 2530) ที่เขาได้ป่วยเป็นโรคเบาหวาน เขาได้ให้ข้อคิดเห็นว่า การที่ผู้ป่วยมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องโรคเบาหวาน และปัญหาต่างๆที่เกี่ยวกับโรคอย่างถูกต้อง จะทำให้ผู้ป่วยรับรู้ถึงสาเหตุที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง ลดความกลัวความวิตกกังวล และให้ความร่วมมือต่อการรักษา ตลอดจนสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม

ผู้ป่วยที่มีแผลเบาหวาน เป็นผู้ป่วยที่ได้รับผลจากภาวะแทรกซ้อนของโรคเบาหวาน จำเป็นต้องได้รับการรักษาทางศัลยกรรม คือ การผ่าตัดตกแต่งแผลเพื่อลดการติดเชื้อลุกลามของแผล เมื่อได้รับการรักษาจนแผลหาย ถ้ามีการปฏิบัติตัวเกี่ยวกับโรคยังไม่ถูกต้อง ก็มีโอกาสจะเกิดแผลได้อีก จากประสบการณ์ในการทำงานของผู้วิจัยพบว่า ผู้ป่วยประเภทนี้ส่วนมากเคยได้รับการรักษาโรคเบาหวานมาก่อน มีหลายรายที่เคยมาอนโรงพยาบาลเพื่อรักษาแผลจากเบาหวานมากกว่า 1 ครั้ง ฉะนั้นการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง จึงเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อที่จะให้ผู้ป่วยได้รับรู้และปรับตัวได้เหมาะสมกับโรคที่เป็นอยู่

ในปัจจุบันผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น อัตราค่าลงของพยาบาลไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนผู้ป่วย เมื่อปริมาณงานไม่สมดุลกับบุคลากร ทำให้พยาบาลมีเวลาน้อยที่จะให้การดูแลผู้ป่วย ตามความต้องการด้านร่างกาย และน้อยมากในการตอบสนองความต้องการด้านจิตใจ การให้ข้อมูล จึงเป็นการให้ตามปัญหาและเหตุการณ์เฉพาะหน้าของผู้ป่วย การให้ข้อมูลติดตามช่วยเหลือยังไม่มีแบบแผน ผู้ป่วยมีโอกาสได้รับข้อมูลและสนับสนุนให้กำลังใจน้อย ซึ่งจะมีผลกระทบต่อปรับตัวได้ จากปัญหาต่างๆเหล่านี้ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา ผลของการให้ข้อมูลอย่างมีแบบแผนต่อการรับรู้และการปรับตัวของผู้ป่วยที่มีแผลเบาหวาน ผู้วิจัยคาดว่าข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนี้ จะนำมาพัฒนาคุณภาพในการให้บริการด้านข้อมูลข่าวสารแก่ผู้ป่วยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้ของผู้ป่วย ระหว่างผู้ป่วยที่ได้รับข้อมูลตามปกติ และผู้ป่วยที่ได้รับข้อมูลอย่างมีแบบแผน

1.2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการปรับตัวของผู้ป่วย ระหว่างผู้ป่วยที่ได้รับข้อมูลตามปกติและผู้ป่วยที่ได้รับข้อมูลอย่างมีแบบแผน

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1.3.1 ผู้ป่วยที่ได้รับข้อมูลอย่างมีแบบแผนมีการรับรู้ดีกว่าผู้ป่วยที่ได้รับข้อมูลตามปกติ

1.3.2 ผู้ป่วยที่ได้รับข้อมูลอย่างมีแบบแผนมีการปรับตัวดีกว่าผู้ป่วยที่รับข้อมูลตามปกติ

1.4 ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi - Experimental Design) ทำการศึกษาผู้ป่วยเบาหวานที่มีแผล ที่รับการรักษาในโรงพยาบาลขอนแก่น ระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 สัปดาห์ อายุ 30-60 ปี ไม่มีโรคแทรกซ้อนที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ มีสติสัมปชัญญะดี ไม่มีปัญหาทางการได้ยิน อ่านหนังสือได้และสามารถมองเห็นภาพได้ชัด

1.4.2 ข้อจำกัดของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลองซึ่งศึกษาในสภาพจริง เป็นเหตุให้การวิจัยมีข้อจำกัดดังนี้ ผู้วิจัยไม่สามารถควบคุมองค์ประกอบบางประการ ได้แก่ ประสบการณ์ส่วนตัวของผู้ป่วย ในเรื่องเกี่ยวกับโรคและการปฏิบัติตนที่ผู้ป่วยได้รับจาก แพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่อื่นๆ ตลอดจนข่าวสาร ข้อมูลที่ผู้ป่วยอาจได้รับจากแหล่งต่างๆ เช่น สื่อสารมวลชน

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยถือว่า

1.5.1 การรับรู้ของผู้ป่วยสามารถวัดได้จากแบบสัมภาษณ์การรับรู้ของผู้ป่วย ส่วนการปรับตัวของผู้ป่วยสามารถวัดได้ด้วยแบบประเมินการปรับตัวของผู้ป่วย

1.5.2 ผู้ป่วยที่เป็นตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้ มีการเรียนรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับโรคไม่แตกต่างกัน

1.5.3 ผู้ป่วยที่เป็นตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้ ได้รับการดูแลรักษาพยาบาลจากเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลที่มีมาตรฐานเดียวกัน

1.6 คำนียามที่ใช้ในการวิจัย

1.6.1 การให้ข้อมูลอย่างมีแบบแผน หมายถึง การให้คำแนะนำ คำชี้แจง คำบอกเล่าแก่ผู้ป่วยเบาหวานที่มีแผลเป็นรายบุคคล ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ให้คำแนะนำด้วยตนเอง โดยมีคู่มือในการให้คำแนะนำ และให้เอกสารไปอ่านประกอบเพื่อ ทบทวนด้วยตนเองในภายหลัง มีกำหนดการให้ข้อมูลเป็น 3 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที คือ

ครั้งที่ 1 เมื่อแรกรับเข้ารักษาพยาบาลในโรงพยาบาล จะให้ข้อมูลในเรื่องเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและเจ้าหน้าที่ภายในหอผู้ป่วย กฎระเบียบต่างๆของโรงพยาบาล ระเบียบการรักษาพยาบาลตามกิจวัตรประจำวัน และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล

ครั้งที่ 2 เมื่อเข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลในวันที่ 2 จะให้ข้อมูลในเรื่องความรู้เกี่ยวกับโรคซึ่งได้แก่ สาเหตุ อาการ ภาวะแทรกซ้อนอันตรายของโรคเบาหวาน และการปฏิบัติตนเพื่อควบคุมโรค

ครั้งที่ 3 เมื่อเข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลในวันที่ 3 จะให้ข้อมูลเช่นเดียวกับในครั้งที่ 2 และมีการสรุปความเข้าใจอีกครั้ง

1.6.2 การให้ข้อมูลตามปกติ หมายถึง การให้คำแนะนำ คำชี้แจง คำบอกเล่า แก่ผู้ป่วยเบาหวานที่มีแผล ซึ่งให้โดยเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลโดยไม่ได้กำหนดตัวผู้สอน รูปแบบ เนื้อหา ระยะเวลา และจำนวนครั้งในการให้ข้อมูล

1.6.3 การรับรู้ หมายถึง การแปลความหมายจากข้อมูลที่ได้รับ เป็นการแสดงออกถึงความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคล สามารถวัดได้จากแบบสัมภาษณ์การรับรู้ต่อสภาพความเจ็บป่วยที่ผู้ป่วยสร้างขึ้น

1.6.4 การปรับตัว หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยกับสิ่งแวดล้อม ทำให้ผู้ป่วยปรับความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรม เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม สามารถวัดได้จากแบบประเมินการปรับตัว ที่ผู้วิจัยได้ปรับปรุงมาจากแบบประเมินการปรับตัวของผู้ป่วยโรคเบาหวานของเพลินดา ศิริปการ (2532)

1.6.5 ผู้ป่วยเบาหวานที่มีแผล หมายถึง ผู้ป่วยที่แพทย์ให้การวินิจฉัยว่าเป็นโรคเบาหวานและมีแผลซึ่งต้องรักษาทางศัลยกรรม ที่รับไว้รักษาพยาบาลในหอผู้ป่วยศัลยกรรม โรงพยาบาลขอนแก่นอย่างน้อย 1 สัปดาห์ อายุ 30 - 60 ปี ไม่มีโรคแทรกซ้อนที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ มีสติสัมปชัญญะดี ไม่มีปัญหาทางการได้ยิน อ่านหนังสือได้ สามารถมองเห็นภาพได้ชัด

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 เป็นแนวทางในการนำจิตวิทยาการศึกษา ไปประยุกต์ใช้กับผู้ป่วยในสถานการณ์ที่มีความจำเป็นจะต้องให้เกิดการเรียนรู้ โดยเน้นที่วิธีการให้ข้อมูลอย่างมีแบบแผน เพื่อเกิดความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้และการปรับตัว ซึ่งจะทำให้ผู้ป่วยเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขภาพในทางที่ดีขึ้น

1.7.2 ทำให้เกิดรูปแบบใหม่ในการให้ข้อมูลแก่ผู้ป่วยอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำวิธีการนี้ไปประยุกต์ใช้ในการให้ข้อมูลด้านอื่นๆ ได้อีก

1.7.3 เป็นแนวทางสำหรับบุคลากรในทีมสุขภาพ ในการประเมินปัญหาการปรับตัวของผู้ป่วยและให้ความช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม